

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VIENKARTINĖS IŠMOKOS SOCIALINIO DRAUDIMO PENSIJŲ IR ŠALPOS IŠMOKŲ GAVĖJAMS ĮSTATYMO NR. XIII-2886 PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIII-5149

Nr.
Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 138 straipsnio 3 dalimi ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2020 m. spalio 14 d. sprendimo Nr. SV-S-1682 „Dėl įstatymų projektų išvadų“ 1.7 papunktį, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

Iš esmės pritarti Lietuvos Respublikos vienkartinės išmokos socialinio draudimo pensijų ir šalpos išmokų gavėjams įstatymo Nr. XIII-2886 pakeitimo įstatymo projektui Nr. XIII-5149 (toliau – Įstatymo projektas), tačiau pasiūlyti Lietuvos Respublikos Seimui jį tobulinti pagal šias pastabas ir pasiūlymus:

1. Įstatymo projektu siūlomas teisinis reguliavimas turėtų būti nustatytas ne Lietuvos Respublikos vienkartinės išmokos socialinio draudimo pensijų ir šalpos išmokų gavėjams įstatyme (toliau – Įstatymas), o naujame įstatyme dėl toliau nurodytų priežasčių:

1.1. Įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad socialinio draudimo pensijų ir šalpos išmokų gavėjai kasmet gautų periodinę išmoką – tryliktoją pensiją, lygią 200 eurų. Įstatymo projekto tikslai, palyginti su galiojančio Įstatymo tikslais, skiriasi – juo siūloma nustatyti naują teisinį reguliavimą: Įstatymo projekto aiškinamajame rašte nurodyta, kad Įstatymo projektu siūloma „minimalia išmoka įvertinti mūsų šalies senjorų darbą šalies labui, kiekvieno piliečio svarbą valstybei“, paaiškinama, kad, pritarus Įstatymo projektu teikiamiems siūlymams, „senjorai turėtų galimybę papildomus pinigus išleisti gausesniam Kūčių ir Kalėdų šventiniam stalui“. Galiojantis Įstatymas buvo priimtas siekiant nustatyti vienkartinės išmokos, lygios 200 eurų, socialinio draudimo pensijų ir šalpos išmokų gavėjams (toliau – vienkartinė išmoka) mokėjimą, kad būtų sušvelnintos dėl koronaviruso (COVID-19) pandemijos pažeidžiamiausios gyventojų grupės kilusios neigiamos pasekmės.

1.2. Atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo projekte įstatymo įsigaliojimo data nenustatyta, jei jis būtų priimtas dar 2020 metais, galėtų būti pažeisti teisėti vienkartinės išmokos gavėjų lūkesčiai. Vadovaujantis Įstatymo 4 straipsnio 1 dalimi, dalis vienkartinių išmokų išmokėta 2020 m. rugpjūčio mėnesį, dalis jų bus išmokėta iki 2020 m. gruodžio mėnesio. Pritarus Įstatymo projektui, teisės gauti vienkartinę išmoką netektų asmenys, kurie vieną iš Įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje nurodytų išmokų pradėjo gauti 2020 m. rugsėjo ar vėlesnį mėnesį, nes

jiems, vadovaujantis Įstatymo 4 straipsnio 2 dalimi, vienkartinė išmoka būtų išmokama iki 2020 m. gruodžio mėnesio.

2. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, Lietuvos Respublikoje apie 90 tūkst. asmenų gauna papildomas pensinio pobūdžio išmokas iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto – valstybines pensijas, rentas, kurios mokamos kartu su socialinio draudimo pensijomis. Jų vidutiniai dydžiai (be valstybinių našlių ir našlaičių pensijų) per kalendorinį mėnesį 2019 m. buvo nuo 63 iki 1 306 eurų. Taip pat yra atvejų, kai asmenys gauna dvi ir daugiau pensijų. Be to, vien gaunamos pensijos (pensijų) dydis tam tikrais atvejais neatspindi asmens finansinės padėties, nes jas gaunantys asmenys gali dirbti ir turėti su darbu susijusių pajamų.

Atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo projekto aiškinamajame rašte nurodyta, jog Įstatymo projektą parengti paskatino sudėtinga senatvės ir šalpos pensijų gavėjų finansinė padėtis, siekiant užtikrinti, kad tryliktoji pensija padėtų mažinti nurodytų asmenų socialinę atskirtį, siūlytina Įstatymo projekte nustatyti tryliktosios pensijos dydžio diferencijavimo pagal asmens gaunamų pajamų dydį mechanizmą ir numatyti, kada ši išmoka nebūtų skiriama.

3. Siekiant Įstatymo projekto nuostatas suderinti su 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo 7 straipsnio nuostatomis, siūlytina atsisakyti Įstatymo projekte numatytos gyvenimo Lietuvos Respublikoje sąlygos.

4. Pasikeitus šalies ekonominėms sąlygoms, išaugus infliacijai, nustatytos tryliktosios pensijos – 200 eurų – perkamoji galia gali sumažėti, todėl siūlytina arba šios pensijos dydį susieti su kuriuo nors iš Lietuvos Respublikos socialinės paramos išmokų atskaitos rodiklių ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio nustatymo įstatyme nustatytų socialinės paramos išmokų atskaitos rodiklių ar kituose specialiuosiuose teisės aktuose nustatytų bazinių dydžių, kurie yra indeksuojami (pvz., minimalių vartojimo poreikių dydis, socialinio draudimo bazinė pensija), arba nustatyti atskirą jos indeksavimo mechanizmą.

5. Įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad tryliktoji pensija mokama iš valstybės biudžeto. Valstybėje susidarius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai ir, neįvertinus jokių makroekonominių rodiklių, mokant tryliktają pensiją, kuri vertintina ne kaip pensinio pobūdžio išmoka, o kaip valstybės papildomai teikiama socialinė parama, kiltų pavojus viešųjų finansų tvarumui ir fiskalinei drausmei. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, siūlytina Įstatymo projekte nustatyti sąlygas ir (ar) aplinkybes, kurioms esant tryliktoji pensija nebūtų mokama.

6. Įstatymo projekte vartojama sąvoka „tryliktoji pensija“ yra klaidinanti, nes ji sukels asmenų lūkestį gauti tryliktają pensiją, lygią jų kiekvieną kalendorinį mėnesį gaunamos pensijos ar jai prilygintų išmokų dydžiui, nors iš tikrųjų asmenims bus mokama fiksuoto dydžio periodinė 200 eurų išmoka, be to, pagal Įstatymo projektą teisę gauti tryliktają pensiją įgytų ne tik pensijų gavėjai, bet ir šalpos kompensacijų, taip pat kompensacijų už ypatingas darbo sąlygas gavėjai.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, taip pat įvertinus tai, kad Įstatymo projekto aiškinamajame rašte nurodyta, jog „Įstatymo projektu siekiama, kad visiems socialinio draudimo senatvės pensijos ir šalpos pensijų gavėjams kartą per metus būtų skiriamas priedas prie senatvės pensijos“, siūlytina tikslinti nurodytos periodinės išmokos pavadinimą (pvz., „socialinio draudimo pensijos ar šalpos išmokos priedas“).

7. Įstatymo projekto aiškinamajame rašte nurodyta, kad priimtam įstatymui įgyvendinti prireiktų apie 180 mln. eurų papildomų valstybės biudžeto lėšų.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „<...> įstatymų leidėjas negali sukurti tokios teisinės situacijos, kai išleidžiamas įstatymas arba kitas teisės aktas, kuriam įgyvendinti reikia lėšų, bet tokių lėšų neskiriama arba jų skiriama nepakankamai“ (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“), kad „teisės norma, kuria valstybė prisiima atitinkamą įsipareigojimą, <...> turi būti paremta materialiniais ir finansiniais ištekliais“ (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 12 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 8 straipsnio penktosios dalies ir 19 straipsnio pirmosios dalies normų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“). Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė 2020 m. rugsėjo 23 d. išvadoje Nr. BPE-7 „Dėl ekonominės raidos scenarijaus tvirtinimo“ nurodė, kad, „atsižvelgiant į dabartinę demografinę situaciją ir neapibrėžtumą dėl COVID-19, išlieka rizika, kad užimtųjų skaičius gali mažėti labiau nei tikimasi, o augant vartotojų taupymo lygiui, labiau silpnės vidaus paklausa“ – tai gali neigiamai paveikti vidaus vartojimą ir ekonomikos augimą. Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“, įtvirtintas siekis užtikrinti nuoseklų socialinio draudimo pensijų didėjimą, o mažiausias socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo pensijas priartinti prie minimalaus vartojimo poreikių dydžio.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, ir į tai, kad, kadangi Lietuvos Respublikos 2021 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projekte nenumatyta skirti papildomų lėšų Įstatymo projektu siūlomoms teisinio reguliavimo nuostatoms įgyvendinti, nėra galimybių prisiimti papildomų finansinių įsipareigojimų, susijusių su Įstatymo projektu siūlomų teisinio reguliavimo priemonių įgyvendinimu 2021 metais, siūlytina Įstatymo projektą svarstyti kartu su Lietuvos Respublikos 2022 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektu.

Laikinai einantis
socialinės apsaugos ir darbo ministro pareigas